

Η αξία των φίλων και εκλεκτών του Θεού

Η περίπτωση του Αγίου Σωφρονίου

Βρισκόμαστε πράγματι σε αποκαλυπτικές στιγμές της επί γης ζωής μας. Κανείς μας δεν γνωρίζει ποια θα είναι τα επόμενα βήματα και οι εξελίξεις της ζωής μας. Τώρα φαίνεται καθαρά ότι ο Θεός είναι Εκείνος που κατευθύνει και επισκοπεί το σύμπαν, με τους ανθρώπους και τη φύση. Όσο κι αν εμείς νομίζουμε ότι μπορούμε μόνοι μας να επιζήσουμε με τις γνώσεις και τις επιστημονικές μας εφευρέσεις. Απατώμεθα. Δεν μπορούμε, χωρίς τη Χάρη και το έλεος του Μεγαλοδύναμου Θεού, να κινηθούμε ούτε καν να αναπνεύσουμε.

Δεν έχουμε εμείς οι χοϊκοί την παρρησία που απαιτείται για να δούμε το φως και την αλήθεια που εκπέμπουν οι άγιες μορφές των ειλικρινών και γνήσιων φίλων του Χριστού μας και της Παναγίας Μητέρας Του. Είμαστε μικροί, νάνοι, μπροστά τους, αμαρτωλοί και κοσμικοί. Μας τραβούν, κυριολεκτικά, τα υλικά αγαθά και οι πρόσκαιρες απολαύσεις του κόσμου που ζούμε. Αυτοί οι άγιοι, που είναι και οι προστάτες μας βρίσκονται συνέχεια ενωμένοι με τα θεία και επουράνια και μεσιτεύουν για μας, αν βέβαια πιστεύουμε και τους το ζητήσουμε. Μας παρακολουθούν και μας σκεπάζουν μ' έναν θεϊκό και ουράνιο τρόπο, ώστε να μπορούμε να ζούμε και να κινούμαστε μέσα σ' αυτό το χαώδες και μυστηριώδες σύμπαν, που κυριολεκτικά μάς κατακλύζουν, από το πρωί μέχρι το βράδυ, πειρασμοί και πολλές φορές παρασυρόμαστε από τα γλυκόλογα του Εωσφόρου που δεν είναι άλλος από τον ίδιο τον διάβολο. Κι όμως μπροστά σ' αυτή την κατάσταση που είναι καταστρεπτική, ο Θεός, αν εμείς το ζητήσουμε και προσευχηθούμε, θα επεμβαίνει μέσα από τη μεγάλη του φιλανθρωπία και ανακόπτει την οργή αυτή του σατανά κατά των πλασμάτων Του, αφού αυτή είναι η δική Του η αποστολή, ν' ανακαινίσει και μεταμορφώσει ολόκληρο το ανθρώπινο γένος.

Έτσι, μέσα στη ζωή μας, ο Θεός έχει τους εκλεκτούς Του, που μ' έναν ιδιαίτερο τρόπο είναι εφοδιασμένοι με τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος, αφού ο ίδιος ο Χριστός μάς προσκαλεί όλους μας «άγιοι γίνεσθε, ότι εγώ άγιος ειμί».

Ο 20^{ος} αιώνας ανέδειξε πολλούς τέτοιους αγίους, που με τη ζωή και τα έργα τους οδηγήθηκαν στη θέωση, αφού έγιναν μέτοχοι και συνεργοί του γίου Πνεύματος και μ' αυτό τον τρόπο έφθασαν στην τελειότητα.

Ένας απ' αυτούς τους σύγχρονους αγίους ήταν και ο Όσιος Σωφρόνιος του Έσσεξ που είχα τη μεγάλη ευλογία να τον έχω πνευματικό μου. Παρ' όλο που

έγραψα σε παλαιότερά μου σημειώματα για τη σχέση μου αυτή, σήμερα κάνω μερικές επιπρόσθετες σκέψεις.

Το κείμενο που ακολουθεί γράφτηκε το έτος 2015, προτού φυσικά γίνει η αγιοκατάταξή του από το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

π. Σωφρόνιος Σαχάρωφ (1896 -1993)

Ο π. Σωφρόνιος, ὄχι ἄδικα, κατατάσσεται στίς σημαντικότερες πνευματικές προσωπικότητες καί θεωρεῖται ἀπό τούς χαρισματικότερους μοναχούς τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τοῦ 20^{ου} αἰ. Χαριτωμένος μέ τή Θεία χάρη, ἔχοντας ἐπιλύσει - ἀπό μέτρο φυσικά πού αὐτό εἶναι ἐφικτό - τό μυστήριο τοῦ νά μήν εἶναι κανείς, ἔζησε τήν τραγική ἐμπειρία τοῦ Α΄ Παγκοσμίου πολέμου καί τῆς Ρωσικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1918, τήν ἔντονη συναισθηματική φόρτιση τοῦ ἐμικρέ, ἀπό τή Μόσχα στήν Ἰταλία, στό Βερολίνο, γιά νά καταλήξει, τέλος, στό Παρίσι. Ἐξησε, ἀκόμη καί τήν κρίση τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν καί τῶν κοινωνικῶν δομῶν τῆς Εὐρώπης, στήν περίοδο τοῦ μεσοπολέμου – τόν Β΄ Παγκόσμιον Πόλεμον τόν πληροφορήθηκε στή Μετάνοιά του, στό Ἅγιο Ὄρος - ἀλλά καί τήν ἀγωνία μιᾶς νέας παγκόσμιας σύρραξης καί, συγκλονισμένος ἀπό τίς κοσμογονικές ἀνακατατάξεις τῆς ἐποχῆς, ἀναζήτησε, στόν ἐσωτερικό του

κόσμο, όλα τά στοιχεῖα γιά τήν ἐπανεκτίμηση τῆς πνευματικῆς του ταυτότητας. Στήν ἀναζήτηση λύσης μέσα ἀπό τίς πηγές τῆς διαχρονικῆς κοινῆς πνευματικῆς κληρονομιάς τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, ἀνακάλυψε ὅτι ἡ χριστιανική πίστη εἶναι ὁ μοναδικός σταθερός καί ἀμετάβλητος ἄξονας ὅλων τῶν πνευματικῶν ζυμώσεων καί περιδινήσεων τῆς ἀνήσυχης εὐρωπαϊκῆς διανόησης.

Τότε, στήν ἐποχή τοῦ μεσοπολέμου, στήν εὐρωπαϊκή κοινωνία ὑπῆρχαν, σύμφωνα μέ ὁμολογία τοῦ στοχαστή καί ποιητή, Τ. Σ. Ἑλλιοτ: «Δύο σκοπιές γιά δύο γενικά πλαίσια. Ἡ πρώτη εἶναι ὅτι μία κοινωνία ἔχει πάψει νά εἶναι χριστιανική, ὅταν ἡ ἐφαρμογή τῆς θρησκείας ἔχει ἐγκαταλειφθεῖ, ὅταν ἡ συμπεριφορά σταματᾷ νά ἐλέγχεται μέ ἀναφορά στίς χριστιανικές ἀρχές καί ὅταν, κατά συνέπεια, ἡ ὑλική εὐημερία σ' αὐτόν τόν κόσμο ἔχει γίνει γιά τό ἄτομο ἢ γιά τό σύνολο, ὁ μοναδικός συνειδητός σκοπός. Ἡ ἄλλη σκοπιά, ὅχι τόσο εὐκόλα ἀντιληπτή, εἶναι ὅτι μία κοινωνία δέν ἔχει πάψει νά εἶναι χριστιανική μέχρι νά ἔχει γίνει, κατηγορηματικά, κάτι ἄλλο. Καί συνεχίζει ὑποστηρίζοντας: «Σήμερα, ἔχουμε μία κουλτούρα, πού εἶναι, κατά κύριο λόγο, ἀρνητική, ἀλλά ἡ ὁποία, ὅσο εἶναι θετική, παραμένει ἀκόμα χριστιανική».

Μέσα, λοιπόν, σ' αὐτό τό κλίμα, ὁ Γέροντας Σωφρόνιος, ἀναζήτησε, ἐναγωνίως, τήν ἀνανέωση τῆς πνευματικῆς καί τῆς κοινωνικῆς ταυτότητας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χριστιανισμοῦ, ἀποκαλύπτωντας καί μεταλαμπαδεύοντας τόν πλοῦτο τῆς ὀρθόδοξης παράδοσης, στή δυτική Εὐρώπη.

Γεννήθηκε στή Μόσχα καί, ἀπό πολύ νωρίς, ἔδειξε μία, ἀσυνήθιστη, γιά τήν ἡλικία του, ἱκανότητα στήν προσευχή καί, ἀργότερα, στή νεανική του ἡλικία, ἦταν σέ θέση νά ἀπαντᾷ σέ θέματα θεολογικά, πού, ἀπό πολλά χρόνια, παρέμεναν ἀναπάντητα. Ἐπίσης, ἀπό μικρός, ἐκδήλωσε μία ἰδιαίτερη κλίση στή ζωγραφική καί τελείωσε τήν Κρατική Σχολή Καλῶν Τεχνῶν τῆς Μόσχας. Παράλληλα, ἀσχολήθηκε μέ τή Φιλοσοφία τῶν Ἀνατολικῶν θρησκειῶν, τοῦ Βουδισμού καί τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ ἰδιαίτερα. Πίστευε ὅτι ὁ μυστικισμός τῆς Ἀνατολῆς ἦταν βαθύτερος ἀπό τόν Ὀρθόδοξο Χριστιανισμό καί ὅτι ἡ σύλληψη τοῦ Ὑπερ-προσωπικοῦ Ἀπολύτου τῆς ἀνατολικῆς φιλοσοφίας ἦταν πιό πειστική ἀπό τόν προσωπικό Θεό.

Ἀπαγοητευμένος, νωρίς, ἀπό τίς θρησκεῖες τῆς Ἀνατολῆς, στράφηκε στόν Ὀρθόδοξο Χριστιανισμό καί, ἀπογυμνωμένος ἀπ' ὅλα τά ὄρατά ἢ πνευματικά εἰδωλα, ἀποσύρθηκε στόν τελευταῖο ὄροφο ἑνός κτιρίου, στή Μόσχα, μελετοῦσε

τά μυστήρια τῆς ζωῆς καί προσπαθοῦσε νά τά λύσει. Συνέχισε τήν ἐνασχόλησή του μέ τή γιόγκα, ἀλλά, ὄντας, ταυτόχρονα, φορέας ἑνός μέρους τῆς Ρωσορθόδοξης παράδοσης, ἔτρεφε μεγάλη ἀγάπη γιά τήν ὡραιότητα τῆς φύσης.

Ὅμως, οἱ συνθήκες, πού ἐπικρατοῦσαν στή μετεπαναστατική Ρωσία, δέν τοῦ ἐπέτρεπαν νά ἐργασθεῖ ὡς καλλιτέχνης. Ἔτσι, τό 1921, ἀφοῦ προηγουμένως, ἐπισκέφθηκε τήν Ἰταλία κι ἐθαύμασε, ἀπό κοντά, τά ἀριστουργήματα τῆς ἀναγεννησιακῆς Τέχνης, πέρασε, γιά μιά σύντομη ἐπίσκεψη, ἀπό τό Βερολίνο καί κατέληξε, ὡς ζωγράφος, στό Παρίσι, ὅπου ἔγινε δεκτός στούς καλλιτεχνικούς κύκλους: «Ἦμουν στό Παρίσι» ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος, «τά εἶχα ὅλα, ζοῦσα μέ τόν καλλιτεχνικό κόσμο τοῦ Παρισιοῦ καί συμμετεῖχα σέ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις. Ὅμως τίποτα δέν μοῦ ἔδινε χαρά καί ἀνακούφιση. Μετά ἀπό κάθε ἐκδήλωση τοῦ καλλιτεχνικοῦ κόσμου, εἶχα μέσα μου κενό καί ἀγωνία. Ὁ λογισμός μου μοῦ ἔλεγε πῶς κάτι πρέπει νά κάμω, γιά νά φύγω ἀπό τό ἀδιέξοδο, πού μέ συνεῖχε. Ὅμως δέν εὗρισκα λύση. Ἐνα βράδυ, μετά ἀπό μιά διασκέδαση, ἀνέβαινα στό σπίτι μου, μέ σκυμμένο τό κεφάλι καί ἀργό βῆμα. Ἐλεγα πῶς αὕτη ἡ ζωή εἶναι βάνανυση, εἶναι ἀνιαρή. Τότε, σκέφτηκα νά γίνω μοναχός, ὁμως πού καί πῶς δέν εἶχα ἰδέα. Ἦμουν Ρῶσος ἐμικρέ-πρόσφυγας, στή Γαλλία. Ἐκεῖ, ὑπῆρχαν πολλοί Ρῶσοι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἰδρύσει τό Θεολογικό Ἰνστιτοῦτο τοῦ ἁγίου Σεργίου. Στό Ἰνστιτοῦτο αὐτό, ὅλοι μιλοῦσαν γιά τόν Θεό, ἀλλά Θεό δέν εἶδα, ἐνῶ, ὅταν πῆγα στό Ἅγιο Ὄρος, κανείς δέν μιλοῦσε γιά Θεό καί ὅλα ἔδειχναν τόν Θεό.

Ἀφοῦ, λοιπόν, ἡ κοσμική ζωή δέν τόν ἔθελγε, ἀντίθετα τοῦ δημιουργοῦσε αἶσθημα κενοῦ καί ἀγωνία, στράφηκε, πιό ἐντονα, στίς Θεολογικές σπουδές, εἰσήχθη στό Θεολογικό Ἰνστιτοῦτο καί, μετά τό πέρασ τῶν σπουδῶν του, ἀποφάσισε νά μονάσει, στό Ἅγιο Ὄρος. Ἔτσι, ἐγκαταστάθηκε στή Μονή Παντελεήμονος, ὅπου γνωρίστηκε μέ τόν Ἅγιο Σιλουανό τόν Ἀθωνίτη, πού ἔγινε πνευματικός του καθοδηγητής. Σέ κάθε συζήτηση, μέ τά πνευματικά του παιδιά, δέν κουραζόταν νά ἐπαναλαμβάνει ὅτι ἡ γνωριμία του μέ τόν Σιλουανό ἦταν δωρεά Θεοῦ.

Σταθμό στόν πνευματικό του ἀγῶνα ἀποτελέσε ἡ ἐμπιστοσύνη πού ἔτρεφε γιά τόν Σιλουανό καί ὁ ἀποκαλυπτικός λόγος του: «Κράτει τόν νοῦν σου εἰς τόν Ἄδην καί μή ἀπελπίζου», τῶν ὁποίων ἡ σημασία, γιά τή μετέπειτα πνευματική ἐξέλιξη καί θεολογία τοῦ π. Σωφρονίου, ὑπῆρξε καθοριστική. Ἦταν ἡ

ἐπικοινωνία μέ τόν π. Σιλουανό αὐτή, πού τοῦ ἔδωσε διαβεβαίωση γιά τό πνεῦμα τῆς μετανοίας ἀπό τό ὁποῖο κατεχόταν, ἐνῶ ἡ δύναμη τοῦ λόγου τοῦ Ἰησοῦ τόν προφύλαξε ἀπό κάθε δαιμονική προσβολή καί τόν ὁδήγησε στήν κάθαρση ἀπό τούς λογισμούς τῆς ὑπερηφάνειας. Ὅχι μόνο στήν ἐρημο τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἀλλά καί στή διακονία του μέσα στόν κόσμο μαρτυροῦσε ὅτι μόνο μέ τήν ἐκούσια κάθοδο στόν Ἄδη, χάριν τῆς ἐντολῆς, ὁ πιστός τοποθετεῖται στήν ὁδό τοῦ Θεοῦ, μαθαίνει τήν ταπείνωση τοῦ Χριστοῦ καί ἐνώνεται μαζί Του.

Τό 1938 ἀσκήτησε πιά αὐστηρά, στά Καρούλια τοῦ Ἀγ. Ὄρους καί τό 1948 ἐπέστρεψε στή Γαλλία γιά κάποιο πρόβλημα υγείας του. Τήν ἴδια ἐποχή, ἐπισκέφθηκε, ὕστερα ἀπό πολλά χρόνια, τή Μόσχα καί, ἀπό τότε, σύσφιγξε τούς δεσμούς του μέ τήν πατρίδα. Τό 1963, ἐγκατέλειψε τό Ἀγ. Ὄρος καί ἦρθε στήν Ἀγγλία, ὅταν ἱδρύσε μιά χριστιανική ἀδελφότητα καί τή μονή τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, στό Ἑσσεξ, ὅπου κι ἔμεινε μέχρι τό 1993, ἔτος τῆς κοιμήσεώς του.

Ἐκεῖ, στό Ἑσσεξ, στήν Ἀγγλία, τόν γνώρισα, μόλις εἶχα κλείσει τό 21^ο ἔτος τῆς ἡλικίας μου, ὅπου, ἀφοῦ τελείωσα τή στρατιωτική μου θητεία, στήν πατρίδα, πῆγα, γιά νά πραγματοποιήσω ἕνα παιδικό μου ὄνειρο: Νά σπουδάσω μουσική, ἡ ὁποία ἦταν μιά ἀπό τίς δύο σταθερές, - ἡ ἄλλη ἦταν ἡ θρησκευτική κατάνυξη – πού στοίχειωναν τό μυαλό μου καί σημάδεψαν ὅλη τή μετέπειτα ζωή μου, τή μετεξέλιξή μου. Μέ τόν νεανικό παλμό, μέ ἀποσκευή μοναδική μιά βαλίτσα, ὅπου, μετά βίας, χωροῦσαν τά νεανικά μου ὄνειρα, ξεκίνησα γιά τήν ξενιτιά. Μέ ἔβλεπα, κιόλας, στή σκινητή μιᾶς φωταγωγημένης αἰθουσας, καθισμένο μπροστά σ' ἕνα πιάνο, νά ἀγγίζω τά πλήκτρα του ἀπαλά καί νά πλημμυρίζει ἡ αἰθουσα ἀπό θεσπέσια μουσική, καθώς ἤχοῦσαν στ' αὐτιά μου τά χειροκροτήματα καί τά μπιτσαρίσματα τοῦ κοινοῦ... Ἄλλες φορές, μέ ἔβλεπα νά διευθύνω τήν ὀρχήστρα καί, στό τέλος, νά ὑποκλίνομαι στό παραλήρημα ἑνός κοινοῦ, πού, ὀρθιο, μέ καταχειροκροτοῦσε... Ὅμως, κάποιες φορές, αὐτές ἦταν οἱ λιγότερες, ὀφείλω νά τό ὁμολογήσω, φανταζόμουν τόν ἑαυτό μου ἀκαδημαϊκό δάσκαλο νά διδάσκει τούς φοιτητές του, νά τούς κατευθύνει καί νά τούς ἀνοίγει δρόμους... Ὅνειρα, πού δέν χωροῦσαν, ὄχι μόνο στή βαλίτσα μου, ἀλλά οὔτε καί στόν χρόνο...

Ἀρχισα τίς σπουδές μου στή μουσική (πιάνο) στό παράρτημα τοῦ Trinity College of Music, στό Surrey, ὅπου διέμενα μέ τήν οἰκογένειά μου. Τίς πληροφορίες γιά τήν παρουσία τοῦ π. Σωφρονίου, στό κοντινό Ἑσσεξ, μοῦ τίς εἶχε δώσει ὁ παιδικός μου φίλος, Βένος (Βενέδικτος), ὁ μετέπειτα π. Παῦλος

Ἐγγλεζάκης, ἡ ἀδελφή τοῦ ὁποίου σπούδαζε καί, παράλληλα, ἐργαζόταν στό Colchester τοῦ Ἑσσεξ, κοντά στή μονή τοῦ Προδρόμου. Ἐκείνη μᾶς μιλοῦσε ἡ μᾶς ἔστειλε σπουδαίες πληροφορίες γιά τόν γέροντα κι ἐκείνη ἦταν ἡ πρώτη, πού μέ ἔφερε σέ ἐπαφή μαζί του.

Καί συνέβη τό ἐξῆς περίεργο: Χωρίς νά τόν ἔχω γνωρίσει, τόν ἐνιωθα, ἤδη, τόσο κοντά μου, μέσα στή ζωή μου, ἐμπνευστή καί καθοδηγητή μου.

Νιώθω, εἰλικρινά, ἀμήχανα, πού γράφω γιά τόν π. Σωφρόνιο, γιατί, ἀπό τή μιά, πιστεύω ὅτι εἶναι ἀδύνατο νά περιχαρακωθεῖ, νά χωρέσει μέσα σέ λίγες σελίδες χαρτιοῦ, ἀλλά καί μέσα στά πλαίσια ἑνός, αὐστηρά, καθορισμένου χρόνου, μιά προσωπικότητα τοῦ πνευματικοῦ βεληνεκοῦς καί τοῦ διαμετρήματος, τοῦ ἠθικοῦ ἀναθεωρητή, π. Σωφρονίου καί ἀπό τήν ἄλλη, ἔχω μείνει μέ τήν ἀπορία: «Πῶς ὁ Θεός οἰκονόμησε νά γνωρίσω ἀγίους γέροντες τῆς ἐποχῆς μου, νά ζήσω, ἀπό κοντά τήν ἀγιότητά τους καί νά δεχθῶ πλούσια καί εὐεργετικά τήν εὐλογία τους!... Πολλές φορές τό μυαλό μου σταματάει, καθώς σκέπτομαι ὅτι, ἤδη, ἀπό τά ἐφηβικά μου χρόνια, εἶχα γνωρίσει κληρικούς, μοναχοὺς καί ἱεράρχες, χαριτωμένους μέ τόν χαρισματικό Λόγο, μέ μιά ἀγιότητα, πού, ἀληθινά, μᾶς καθήλωνε, ἐμᾶς τοὺς νέους, πού ἀκόμη κάναμε τά πρῶτα μας ἀβέβαια βήματα στήν πορεία μας γιά νέους πνευματικούς ὀρίζοντες καί γιά τήν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας.

Μέ τήν καθαρότητα τῆς ψυχῆς τους δεδομένη, εἶχαν φθάσει, μέσα ἀπό τή συνεχή ἀσκήση καί μελέτη, στήν πνευματική τελειότητα καί ἔνωση, στό τέλος, μέ τόν Θεό πού τόσο ἀγάπησαν καί ποθοῦσαν νά ζήσουν κοντά του, δίπλα του, μέσα του, ὥστε, ὅπως, χαρακτηριστικά, ἀναφέρει ὁ ἅγιος Ἀντώνιος: «Ὁ θεοφιλῆς νοῦς, πυλωρός νηφάλιος ὑπάρχων, νά ἀποκλείει τάς εἰσόδους τῶν κακῶν καί αἰσχυρῶν ἐνθυμήσεων».

Ὅταν τόν γνώρισα, ἦταν, ἀκόμη νέος, δυνατός, χωρίς νά ὑποφέρει ἀπό κάποια νόσο. Κοντόσωμη μᾶλλον, λεπτή φτιαξιά, μειλιχιότητα, ἀκεραιότητα, ἀποδοχή τῶν ἀντιφάσεων, εἶναι αὐτά πού μέ αἰχμαλώτισαν ἀπό τήν πρώτη, κιόλας, συνάντησή μας.

Από τή μεριά μου, ὅπως ὅλοι οἱ νέοι τῆς ἡλικίας μου καί τῆς ἐποχῆς μου, εἶχα ζήσει μέ ἁμαρτίες, παθήματα καί ἀδυναμίες ψυχικές καί σωματικές... Τή στιγμή αὐτή πού γράφω, ἀλλά καί ὄχι μόνον αὐτή, φέρνω μπροστά μου τόν Γέροντα, τίς ὥρες τῆς ἐξομολόγησης, πού ἔχουν μείνει ἐντονα χαραγμένες στή μνήμη καί

τήν ψυχή μου τόσο πού κι ἐγώ, στίς δύσκολες στιγμές τῆς διακονίας μου, νά τόν νιώθω δίπλα μου νά μέ ἐμψυχώνει καί νά προσπαθῶ νά δώσω λύσεις, θέτοντας, στόν ἑαυτό μου, τό ἐρώτημα: «Πῶς θά ἀντιμετώπιζε ὁ γέροντας ἓνα παρόμοιο πρόβλημα;».

Εἶμαι σίγουρος, κάθε φορά, γιά τήν ἀπάντηση, ὥστε ἡ ἐρώτηση καταντᾷ ρητορική. Μέ ἀγάπη, ἐπιείκεια, πραότητα ἀντιμετώπιζε τίς ἀδυναμίες, καί ἐλλείψεις τῆς ἀνθρώπινης φύσης κάτι πού κι ἐγώ, τώρα, προσπαθῶ, ὡς πνευματικός, νά ἐφαρμόσω. Στήν ὥρα τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερῆς ἐξομολόγησης, τό πρόσωπό του κατακλυζόταν ἀπό ἓνα φῶς, πού σκορποῦσε γαλήνη καί εἰρήνη καί εἶναι ἀξιο θαυμασμοῦ πῶς ἀλλάζει ὁ ἄνθρωπος, πῶς μεταβάλλεται, ὅταν τόν ἐπισκιάσει ἡ Θεία Χάρις. Εἶναι αὐτή, πού ἔκανε τοὺς μάρτυρες ὄχι μόνο νά αἰσθάνονται τοὺς πόνους τοῦ μαρτυρίου τους, ἀλλά καί νά χαίρονται πού μαρτυροῦν γιά τόν Χριστό: «Ἐνεκα σου θανατούμεθα ὅλην τήν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς» (Ψαλμ. 43, 23). Αὐτή «γυμνάζει» τόν ἄνθρωπο στήν ταπείνωση: «Οὐκέτι εἰμί ἀξιος κληθῆναι υἱός σου ἢ ποίησόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου» (Λουκ. 15, 18).

Τά πρῶτα χρόνια τῶν ἐπισκέψεών μου στό Γέροντα, ἡ μονή ἦταν ἀγνωστη στοὺς πολλούς. Τότε, ὑπῆρχε μόνον τό παλιό κτίριο, οἱ χῶροι εἶχαν μόνο τίς στοιχειώδεις ἀνέσεις ἢ τό βράδυ, οἱ ἄνδρες κοιμόντουσαν στά τραπέζια, ἐνῶ τήν ἡμέρα εἴμαστε ὅλοι ἔξω, στόν χῶρο γύρω ἀπό τό κτίριο τῆς μονῆς κι ἐκεῖ τρώγαμε, μαζί μέ τόν Γέροντα καί ἐλάχιστους ἀδελφούς καί ἀδελφές. Καί σᾶς ἐκμυστηρεύομαι ὅτι, ὅταν πρωτοπῆγα, τά ἔβλεπα αὐτά κάπως περίεργα καί ἴσως, κάποιες φορές, νά σκανδαλίστηκα. Ἐκ τῶν ὑστέρων, θεωρῶ ὅτι αὐτό ἦταν ἀναμενόμενον ἤμουν ἓνας νέος, πού ξεκίνησε ἀπό τό μικρό νησί του, χωρίς ἀνθηρά οἰκονομικά, ἀπελπισμένος, μέ ἓνα ἀβέβαιο μέλλον, χωρίς προοπτικές σπουδῶν εὐοίωνες, ἐφ' ὅσον οἱ γραμματικές μου γνώσεις, τελείωσαν - ἔτσι τοῦλάχιστο νόμιζα – μέ τήν ἀποφοίτησή μου ἀπό τό ἐξατάξιο Γυμνάσιο. Ἀπό ποῦ, λοιπόν, νά πιαστεῖ κανεῖς, πῶς νά ἐλπίζει ὅτι τά μεγαλεπήβολα σχέδιά του θά μποροῦσαν, μίαν ἡμέρα, νά υλοποιηθοῦν!... Ξεκινοῦσα ἀπό τό πουθενά μέ στήριγμα τό τίποτα. Ὅμως, γιά νά κτίσει κανεῖς τή ζωή του, χρειάζεται νά πατήσει σέ γερά θεμέλια καί δύναμη, γιά νά ξεπεράσει τά κάθε λογῆς ἐμπόδια, πού ὀρθώνονται σέ κάθε βῆμα του.

Πολλές φορές, κάποια μελαγχολικά ἀπόβραδα, ἔπιανα τόν ἑαυτό μου νά γυρίζει πίσω στόν χρόνο, στά ξένοιαστα παιδικά καλοκαίρια, τότε πού ὁ χρόνος

ἔμοιαζε ἀτέλειωτος, τότε πού παίρναμε τή ζωή μας μέ «πόθους καί πάθος»... Εἰκόνες γεμᾶτες νοσταλγική ἀθωότητα, βραδιές ξένοιαστες συζητήσεων καί ἀναλύσεων... Ἡ μνήμη, πάντα, βρίσκει ρότα καί διαβαίνει στόν χρόνο, κουβαλώντας ἀναμνήσεις ἀπό χρόνια ἀνέμελα...

Γνωρίζοντας τόν Γέροντα, ἄρχισα νά κατανοῶ ὅτι ἐκεῖνο πού μᾶς ἔλειπε, στή γενιά μας ἐννοῶ, ἦταν τό ὅτι δέν εἶχαμε μπεῖ στό πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου, μιᾶ ἀρετή τόσο σπουδαία, πού, λόγω τῆς νεανικῆς μας ὑπεροψίας καί, τῶν φιλοδοξιῶν, πού, συχνά, ἦταν ἀμετρες, περιφρονούσαμε. Καί αὕτη, ἀκριβῶς, ἡ συνειδητοποίηση ἔκανε νά χαθεῖ ἡ γεύση ἀπό τό λάθος.

Σιγά-σιγά καί ἀνεπαίσθητα, ἄρχισα νά μπαίνω στίς σκέψεις του καί ὁμολογῶ ὅτι σ' αὐτές εὗρισκα τόν ἑαυτό μου, γιατί ἦταν πάντα ἐπίκαιρες καί πηγαζαν ἀπό τή συνείδηση ἑνός ἀγίου, πού ζοῦσε τόν παλμό τοῦ σύγχρονου κόσμου.

«Ἀρχίστε μέ τόν πόθο νά ὑπηρετήσετε τόν ἄλλον μέ ἀγάπη, μᾶς ἐπαναλάμβανε, συχνά, χρησιμοποιώντας τό παράδειγμα τοῦ ἀγίου Σιλουανοῦ, ὁ ὁποῖος ζητοῦσε νά διακονεῖ στήν Τράπεζα, τίς γιορτές, τίς ἑκατοντάδες τῶν μοναχῶν καί τό ἔκανε μέ περισσὴ ἀγάπη». Καί συμπλήρωνε: Ἡ χριστιανική διακονία συνεπάγεται εὐσπλαγχνία ἀγάπης. Δέν τόν ἐνδιέφερε ποιός ἦταν ὁ διακονούμενος, ἦταν μακριά ἀπό φυλετικές ἢ ὁμολογιακές διακρίσεις. Πίστευε ὅτι ὁ χριστιανισμός ἦταν ἡ ἐπανάσταση τοῦ κόσμου, μέσω τῆς ἀγάπης, μιᾶς ἀγάπης, πού, πρῶτα ἀπ' ὅλα ἀπευθύνεται σ' αὐτούς, πού δέν ἀγαπήθηκαν, ὅποιοιδήποτε καί ἂν ἦταν αὐτοί.

Στήριγμά του εἶχε τό πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πού τόν ἀνέδειξε ὄσιο καί ἅγιο. Πόσα χρόνια πέρασαν, μέχρι νά κατανοήσω τό πνεῦμα τοῦ Γέροντα Σωφρονίου καί μάλιστα χρειάστηκε νά ἔρθω στήν Ἀφρική, γιά νά συμβεῖ αὐτό!...

Μέ τόν νεανικό ζῆλο καί τόν αὐθορμητισμό μας, καταδικάζαμε ἐκεῖνον, πού δέν ἦταν χριστιανός ὀρθόδοξος, σάν νά μὴν ἦταν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Μέ τή λογική μας, ὅλοι, οἱ ὀρθόδοξοι, ἔπρεπε νά καταγραφοῦν στόν κατάλογο τῶν ἀρνητικῶν στοιχείων καί ὄχι ὡς εἰκόνες «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ. Ὅπτική τελείως διαφορετική ἀπ' αὐτή τοῦ Γέροντα.

Ὁ ἐρχομός μου στή Μαύρη Ἡπειρο, σηματοδότησε καί τή μεταστροφή μου. Ἡ ἐπαφή μου μέ πιστούς κάθε δόγματος, μέ ὁπαδούς σεκτῶν, μέ μουσουλμάνους, μέ ἀβάπτιστους, μέ ὁδήγησε νά συναισθανθῶ τήν ἀποστολή μου, πού ἦταν νά

τούς φέρω κοντά στον Χριστό με την αποδοχή, με την αδολη αγάπη προς κάθε ανθρώπινο όν, με τη συμπεριφορά σαν ίσος προς ίσον. Απαραίτητη προϋπόθεση όλων αυτών δεν ήταν παρά η κατανόηση της σοφίας του Θεού. Μέ πίκρα, διαπίστωσα ότι, με τό μίσος και τη μισαλλοδοξία για τον πλησίον μας, τον αδελφό μας, πού καλλιεργούσαμε μέσα μας, απλά ταλαιπωρούσαμε τους εαυτούς μας.

Σήμερα πού αναλογίζομαι όλα αυτά, τολμώ να υποβάλω στον εαυτό μου τό ερώτημα: «Είναι, άραγε, ευτυχισμένοι όσοι έμφορούνται από τίς σκέψεις αυτές για τον πλησίον;». Κατά βάθος, αγαπούν μόνο τον εαυτό τους και τους όμοιους τους. Πώς, λοιπόν, θά μπορούσαν να είναι ευτυχισμένοι; Μπορεί να είναι γεμάτος έσωτερικά εκείνος, πού αγαπά μόνο τους δικούς του, μόνον αυτούς, πού τον αγαπούν;

Με την κάθε εκδήλωσή του, δίδασκε τους πιστούς να έχουν αγάπη στην καρδιά. Με τά παιδιά γινόταν και ό ίδιος παιδί και, συχνά, έπαιζε με τά παιδιά των προσκυνητών, με τους γονείς γονιόςfl τους συμβούλευε μάλιστα να πλησιάζουν τά παιδιά τους, να τους μιλούν, με σεβασμό, όπως στους μεγάλους αν και οί μεγάλοι δεν καταλαβαίνουν, όπως αυτά και τόνιζε τη σημασία πού έχει τό ζωντανό παράδειγμα των γονιών, οί όποιοι αποτελούν πρότυπο για τά παιδιά τους.

Κεντρικό σημείο της διδασκαλίας του ήταν ή έντολή του Ίησου: «Κράτει τον νούν σου εις τον Άδην και μή απελπίζου», να έχετε στό νοϋ σας την κόλαση και να μήν απελπίζεσθε, λόγος αποκαλυπτικός, πού απευθυνόταν, - ό π. Σωφρόνιος ήταν πεπεισμένος γι' αυτό - στον βυθισμένο στην απελπισία αιώνα μας.

Η όλη ζωή στη μονή περιστρεφόταν γύρω από τον άξονα: Θεία Λειτουργία και επίκληση του ονόματος του Χριστού. Η Θεία Λειτουργία, δίδασκε, έμπεριέχει όλη τη Χάρη του Θεού και παραλλήλιζε τη ζωή με τη Θεία λειτουργία. Όπως, δηλαδή, στη Θ. Λειτουργία βασιζουμε τό Μυστήριο στον λόγο του Χριστού και επικαλούμαστε τη Χάρη του αγίου Πνεύματος, με τό πρόσωπο στον ουράνιο Πατέρα, παρακαλώντας να άγιασθούν τά τίμια δώρα, έτσι πρέπει να είναι και ή ζωή μας όλη: Να βασιζεται στον Λόγο του Θεού, ώστε ό Λόγος να ζει μέσα στον άνθρωπο, και στη δέηση και στην ίκεσία (ένν. να βασιζεται).

Τό κεφάλαιο τῆς μετανοίας ἦταν ἐξ ἴσου σημαντικό γιά ἐκεῖνον καί τό συνιστοῦσε σέ ὅλους. Τό νόημα πού ἔδινε στή μετάνοια ἦταν αὐτό τῆς προαιώνιας ιδέας πού εἶχε ὁ Θεός γιά τόν ἄνθρωπο, τήν ὁποία ὁ τελευταῖος (ὁ ἄνθρωπος, δηλ.) ὀφείλε νά γνωρίζει.

Στά κείμενά του, πού ἀναφέρονται στήν προσευχή καί μιλοῦν ἀπό μόνα τους γιά τήν πνευματικότητα τοῦ Γέροντα: «Ἀπό τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσασθε αὐτούς» (Ματθ. 7, 16), περιγράφει, μέ συγκλονιστικό τρόπο, τίς προσωπικές του ἐμπειρίες, ἀλλά καί τήν ἀθωνική ἀτμόσφαιρα τῆς προσευχῆς, γι' αὐτό καί ἔχουν ἀναντίρρητη ἀξία. Ἀνάμεσα στά χαρακτηριστικά του, σημαντική ἦταν ἡ εὐλικρίνειά του, πού, ἀκόμα καί στήν προσευχή του, ἦταν παρούσα. Ἐμπιστευόταν τά πάντα στόν Θεό καί αὐτήν τήν εὐλικρινή προσευχή δίδασκε, γιατί ἦταν λειτουργική καί δέν ἦταν ἀπλά ἓνα ἀνάγνωσμα κειμένων. Προσευχόταν γιά ὅλους, ἀδιακρίτως. Ὅταν πληροφορήθηκε τήν κήρυξη τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, στή μετάνοιά του, στό ἅγιο Ὄρος, προσευχόταν ἀδιάλειπτα. Προσευχόταν γιά τά θύματα, προσευχόταν γιά τούς θύτες, προσευχόταν γιά τή νίκη τοῦ καλοῦ.

Ἀποκαλοῦσε τήν προσευχή «Τέχνη τῶν Τεχνῶν» καί τή θεωροῦσε κλειδί πού ἀνοίγει τόν δρόμο γιά τήν ἐσωτερική μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, πού σημαίνει ὅτι ἡ προσευχή βοηθάει τόν ἄνθρωπο νά ἐνωθεῖ καί νά μοιάσει στόν Χριστό, νά γίνει καί φορέας τοῦ θεϊκοῦ πληρώματος καί ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας. Πῶς, λοιπόν, μπορούμε νά μετέχουμε στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί στό Φῶς του; Μέ τήν ταπείνωση, μέ τή συνεχή μεταμόρφωση τοῦ εἶναι μας, τοῦ σώματος, δηλαδή, τῆς ψυχῆς καί τοῦ νοῦ μας^{fl} ἔτσι μέ τήν ταπείνωση, πού εἶναι δωρεά τοῦ ἁγ. Πνεύματος, ἀνακαινίζεται ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μέσα μας. Στενή ὁδός στά ὄρια ὁρατοῦ καί ἀοράτου, ἀνάμεσα σέ πτώσεις καί ἀναστάσεις, ἀπελπισία καί χαρά, ὅλα ὅσα συνιστοῦν τήν προσευχή εἶναι προϊόντα προσωπικῆς ἐμπειρίας τοῦ Γέροντα, ἐμπειρίας πλούσιας πού εἶναι ἀπότοκος τῆς πλούσιας, ἐπίσης, πνευματικῆς του πορείας ὡς μοναχός, ἀσκητής, ἱερέας, ἐξομολόγος, πνευματικός πολλῶν μονῶν στόν Ἄθω, ἀπό τό 1925 καί στήν Εὐρώπη ἀργότερα. Ἐμπειρία, πού, ὡς κομμάτι τῆς παράδοσης τῶν ἀσκητῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ Σιλουανοῦ δίνει στά κείμενά του: «Ρήματα ζωῆς καί πνεύματος».

Τή θεολογία του τή στήριζε στήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καί, κυρίως, στήν ἀσκητική πρακτική τοῦ Ἄθωνα, ἀπό τόν ὁποῖο οὐδέποτε ἀπομακρύνθηκε, ἀλλά

καί στήν προσωπική του ἐμπειρία. Χαρακτηριστικά ἀναφέρω ὅτι, κάθε φορά πού ἐπρόκειτο νά ἀποφασίσει γιά κάποιο πρόβλημα, ἀναρωτιόταν: «Τί θά μοῦ ἔλεγε ἡ Μετάνοιά μου καί οἱ πατέρες τοῦ ἁγ. Ὁρους;». Νομίζω ὅτι αὐτή καί μόνο ἡ φράση φανερώνει τή σύνδεσή του μέ τόν Ἄθω καί τήν ἀσκητική πρακτική του.

Στή διδασκαλία του, σχετικά μέ τήν πνευματική καθοδήγηση, σπάνια χρησιμοποιοῦσε τή λέξη *ὕπακοή* καί, στίς λίγες, στίς ἐλάχιστες μᾶλλον, φορές πού τή συναντοῦμε, ἔχει τή σημασιολογική ἀπόχρωση τῆς πράξης πού ἀποτελεῖ προϊόν ἐλευθέρης βούλησης. Ὑπακοή, πού ἐπιβάλλεται ἔξωθεν δέν μπορεῖ νά φέρει πνευματικό καρπό καί, ὅπως ὅλα ὅσα ἐπιβάλλονται διά τῆς βίας, ἔτσι καί ἡ ἐπιβαλλόμενη ὑπακοή δέν ἔχει αἰώνια ἀξία. Ποτέ δέν ἀκουσα ἀπό τά χεῖλη του ἐξαναγκαστικό λόγο, μιλοῦσε μόνον γιά θέση εὐθύνης. Ἀξία ἔχουν μόνο ὅσα ἐπιτυγχάνονται μέ τήν ἀγάπη καί τήν ἐλεύθερη συνειδητή ὑπακοή.

Τόν ἀπασχολοῦσε τό θέμα τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας, πού τόσο μᾶς ἔλειπε, γι' αὐτό καί ἀποτελοῦσε πολύ συχνά τό ἀντικείμενο τῶν συζητήσεών μας, πού περιστρεφόταν γύρω ἀπό τήν ἐλευθερία στήν ὁποία ἀναφέρεται ὁ Παῦλος: «Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν, ἣ Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε καί μή πάλι ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε» (Γαλ. 5, 1). Ὁ Χριστός μᾶς ἀπελευθέρωσε γιά νά εἴμαστε ἐλεύθεροι. Παραμένετε, λοιπόν, σταθεροί στήν ἐλευθερία καί μήν ξαναμπαίνετε κάτω ἀπό ζυγό δουλείας.

Διακρίνει δύο εἶδη ταπείνωσης: Τήν ἀκτιστή-Θεία καί τήν κτιστή-ἀσκητική. Ἄν θέλουμε νά μοιάσουμε μέ τόν Χριστό, πρέπει νά ταπεινωθοῦμε, ἦταν Θεία ἐντολή. Μόνο μέ τήν ταπείνωση ἀνοίγει ἡ καρδιά ἀγαπητικά πρὸς ὅλη τήν κτίση, κάνει τόν ἄνθρωπο νά νιώθει εὐτυχής, βλέποντας τούς ἄλλους σέ δόξα, καθιστώντας τον «θεοειδή». Ἐλκύει σ' αὐτόν τό ἀκτιστο φῶς τοῦ Θεοῦ. Ἡ πορεία τοῦ Χριστιανοῦ, σύμφωνα μέ τό Γέροντα, εἶναι αὐτή περίπου: Στήν ἀρχή, ὁ ἄνθρωπος προσελκύεται ἀπό τό Θεό, μέ τή δωρεά τῆς Χάριτος καί, στή συνέχεια, ὅταν πιά ἔχει προσελκυσθεῖ, τότε ἀρχίζει ἐπίπονη περίοδος δοκιμασίας. Ὅταν ὁμως περάσουν οἱ δοκιμασίες, τότε βλέπει πῶς ἡ θαυμαστή πρόνοια τοῦ Θεοῦ τόν φύλαγε προσεκτικά σ' ὅλες τίς πτυχές τῆς ζωῆς του.

Δέν παρέλειπε νά τονίζει τόν ρόλο τῆς γυναίκας στήν Ἐκκλησία, πού τόν θεωροῦσε σημαντικό. Στή χριστιανική διδασκαλία, γιά τόν ἄνθρωπο, μιλώντας

θεολογικά, ή γυναίκα παρουσιάζεται στο ίδιο ακριβώς μέτρο, με τον άνδρα, ως άνθρωπος. Έξ ἄλλου, τό γεγονός ότι ό Θεός Λόγος σαρκώθηκε από γυναίκα, καταδεικνύει ότι ή γυναίκα δέν είναι καθόλου μειωμένη ενώπιον τοῦ Θεοῦ.

Δέν θά ήθελα νά υπεισέλθω σέ λεπτομέρειες, ἀπλά θά πῶ ότι θεωρῶ τήν πνευματική μου σχέση καί ἐπικοινωνία μέ τόν πολυσέβαστο Γέροντα, θεϊκό στήριγμα, στίς πιό καίριες στιγμές τῆς ζωῆς μου, πού, ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅλη ή μετέπειτα πορεία μου δικαίωσε αὐτή μου τήν τοποθέτηση. Ἐκεῖνες τίς ἱερές στιγμές τῆς ἐξομολόγησης ἑνας βαθύτατος μυστικισμός πού διάβαζα μέσα στά φεγγοβόλα μάτια του μέ συγκλόνιζε. Ἦταν οἱ στιγμές, πού τοποθετοῦσε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πρίν ἀπ' αὐτόν καί εὗρισκε μέσα στοὺς ἄλλους τόν Θεό. Ὅλη του ή προσπάθεια κατέτεινε στήν ἐπανασύνδεση τοῦ ἀνθρώπου μ' ἐκεῖνο πού, πραγματικά, εἶναι, πού ἦταν καί πού θά εἶναι καί ὄχι μέ σχήματα, πού διαρκοῦν μόλις μιάν ήμέρα. Ἐκτίμησα κι ἐξακολουθῶ νά ἐκτιμῶ αὐτήν τήν ἀλάνθαστη ἀκεραιότητα, τήν ἀπουσία ὑπεκφυγῆς, τόν ἀπέραντο σεβασμό στήν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια.

Αισθάνομαι συγκλονισμένος πού γράφω γιά τόν Γέροντα, πού, ἀμέτρητες φορές προσπαθῶ νά τόν «μαντέψω», νά τόν «διαισθανῶ» καί νά τόν «ἀγαπήσω» ξανά καί ξανά μέσα ἀπό τίς σκέψεις του, τίς διδαχές του, τή σοφία του, τήν εἰλικρινεία του, τήν σπάνια ἱκανότητα ἐπικοινωνίας πού διέθετε. Τόν σκέπτομαι, τόν συναντῶ σέ κάθε βῆμα τῆς πνευματικῆς μου πορείας, σέ κάθε βῆμα τῆς ζωῆς μου, πού, ἀπό τή στιγμή πού τόν γνώρισα, ἄρχισε νά ρέει διαφορετικά. Χωρίς ἐξαναγκασμό, μέ τή δύναμη τοῦ ἀποκαλυπτικοῦ καί προφητικοῦ λόγου του, ἄλλαξε τόν προσανατολισμό μου, ἀφοῦ ἐγκατέλειψα τή μουσική, γιά νά συνεχίσω τή Θεολογία, μέ τή μουσική νά ἀποτελεῖ τό ἐργαλεῖο τοῦ Θεοῦ, πού διευκόλυνε τήν ἀλλαγὴ πλεύσης στή ζωή μου.

Μνήμες, θύμησης, πού καλύπτουν ἕνα ὄχι καί τόσο εὐκαταφρόνητο χρονικό διάστημα, ἀπό τό 1966 μέχρι τό 1993, πού μέ ἀκολουθοῦσαν παντοῦ, στήν Ἀγγλία, στή Γαλλία, στό Βέλγιο, στίς χῶρες, δηλ. πού ἔκανα τίς σπουδές μου ἀλλά καί, σήμερα, στόν τόπο τῆς διακονίας μου, στή Μαύρη Ἥπειρο, στοιχειώνουν τό νοῦ μου. Στιγμές θαρρῶ ότι ἴσως νά εἶμαι ἕνας ἀπό τοὺς λίγους στοὺς ὁποίους ή Θεία Πρόνοια ἐπέτρεψε νά ζήσουν ὥρες ἀλησμόνητες μέ τόν π. Σωφρόνιο. Ἐχει, ἀπό τότε, κυλήσει πολύ νερό στό αὐλάκι καί ἀλίμονο!... Ὁ χρόνος τῶν ἀναμνήσεων περνάει πολύ γρήγορα... Ὅμως ή ἀνάμνηση παραμένει σταθερή.

Ἄνθρωπος διαφορετικός, φωτισμένος ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα, δέν παρεξέκλινε οὔτε «κατά διάνοιαν» ἀπό τήν πραγματικότητα καί τό βάθος τῆς διδασκαλίας τοῦ Ναζωραίου Χριστοῦ, πού ἀπέδιδε ἀξία στήν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀγκάλιαζε τούς ἀνθρώπους, χωρίς τοπικούς καί χρονικούς περιορισμούς, πού ζητοῦσε νά περιλάβει στούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας του ὅλους, χωρίς ἐξαιρέσεις, σέ ὅλη τήν ὑφήλιο, σ' ὅλα τά πέρατα τῆς Οἰκουμένης, γιά νά γίνει: «Μία Ποίμνη, ἕνας Ποιμένας», γιατί: «Οὐκ ἦλθεν καλέσαι δικαίους, ἀλλά ἁμαρτωλούς εἰς μετάνοιαν» (Μάρκ. β' 17).

Ἐπιδίωξη καί πρωταρχικός στόχος τοῦ π. Σωφρονίου ἦταν νά φέρει τούς ἀνθρώπους, ἀδιάκριτα, ἀνεξάρτητα ἀπό τό ποῦ ἀνῆκαν, τί πίστευαν, κοντά στό Θεό, νά τούς δώσει, μέ τό δικό του τρόπο, τήν εὐκαιρία νά «θεωθοῦν», νά ὁμοιάσουν, δηλαδή, μέ τόν τρόπο πού ζεῖ ὁ Θεός, νά γίνουν, κατά τό δυνατόν, τέλειοι, «κατά Χάριν Θεοί» (καθ' ὁμοίωσιν). Ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς θέωσης εἶναι ἡ καλλιέργεια τῶν χαρισμάτων, μέ τά ὁποῖα ὁ Θεός ἔχει προικίσει τόν ἄνθρωπό, ἡ καλλιέργεια τῆς ἀγάπης, τῆς ἐλευθερίας καί, γενικά, ὅλων τῶν ἀρετῶν. Ἀρχή του ἦταν νά βοηθήσει κάθε ψυχή νά ἀποκαλύψει τήν τελειότητα μέσα στό Θεό, δείχνοντας τήν ἀπόλυτη περιφρόνηση γιά τόν ἴδιό του τόν ἑαυτό, ἔτσι ὥστε νά εἶναι σέ θέση νά θέτει τόν ἑαυτό του στήν ὑπηρεσία τῶν ἄλλων.

Πίστευε, ἀκράδαντα, ὅτι ἡ γνωριμία καί ἡ ἄμεση ἐπαφή τῶν ἀνθρώπων μέ τόν Θεό, θά τούς ὀδηγοῦσε νά γίνουν κι αὐτοί ὁμοιοί του, «Θεοειδεῖς», πίστη πού ἐκπλήγαζε ἀπό τή βεβαιότητα, πού εἶχε μέσα του, ὅτι, ἂν κάποιος δοθεῖ, ὁλοκληρωτικά, στόν Θεό, ἂν ἐντάξει τόν ἑαυτό του μέ τήν πίστη καί τή βαθειά θέληση σ' Αὐτόν, τότε θά εἶναι ἱκανός νά ἐργασθεῖ ἄνετα καί οὐσιαστικά καί νά ἀφοσιωθεῖ στόν τομέα τῆς προσφορᾶς στό διπλανό του, στό ἀνθρώπινο πρόσωπο, στόν πλησίον.

Κι αὐτή του ἡ πίστη ἐδραζόταν στήν ἐμπιστοσύνη του στή μεταμορφωτική δύναμη τοῦ Θεοῦ, πού ἐκδηλωνόταν μέσω τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μ' Ἐκεῖνον. Ἐψαχνε, λοιπόν, στήν κυριολεξία, νά βρεῖ ἀνθρώπους, μή γνωρίζοντας ὅτι ἦταν, κατά κάποιον τρόπο, ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος θά τούς ὀδηγοῦσε στό φῶς, στήν ἀνάσταση τῶν ψυχῶν, στήν ἐκπλήρωση τοῦ προορισμοῦ τους, πού δέν ἦταν ἄλλος ἀπό τήν ἀπόκτηση θεϊκῆς ὑπόστασης. Καί οἱ ἄνθρωποι ἔτρεχαν, ἀπό ὅλα σχεδόν τά μέρη τοῦ κόσμου νά τόν συναντήσουν, νά τοῦ μιλήσουν, νά εὐλογηθοῦν καί νά «ὁμοιάσουν» μέ τόν Θεό. Δέν τούς ἀπαγοήτευεῖ καταδεκτικός, προσβάσιμος, ζεστό ἐπικοινωνιακός, δέν

κουραζόταν νά ἐπαναλαμβάνει πόσο σημαντική γιά τήν ἐπίλυση τῶν διαφόρων προβλημάτων εἶναι ἡ ἐφαρμογή τῶν θεϊκῶν ἐντολῶν καί ἡ καλλιέργεια τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία ἦταν, στήν οὐσία, ἐντολή θυσίας, πού ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς ἔδειξε μέ τή ζωή καί τόν θάνατό του. Ἐδειξε, δηλαδή, ὅτι ἡ Ἀγάπη δέν εἶναι ἀναλώσιμο συναίσθημα, ἀλλά δύναμη, πού συνυφαίνεται ἀδιάρρηκτα μέ τή θυσία.

Ὅμως ἂν δέν γνωρίζουμε τόν Ἰησοῦ μέσα ἀπό τήν ἀγαπητική σχέση μαζί του, δέν θά μπορέσουμε νά γίνουμε δέκτες τοῦ μηνύματος, πού μᾶς στέλνει. Γιατί ὁ Ἰησοῦς δέν μιλάει σέ ἀπρόσωπα σύνολα, μιλάει σ' αὐτούς, πού μποροῦν νά γεμίσουν μέ ἀγάπη. Γιά ὅσους βιώνουν τήν ἀλήθεια τοῦ Ἰησοῦ μέσα τους, ὁ Χριστός δέν εἶπε (κάποτε), ὁ Χριστός λέει (ἐδῶ καί τώρα) μέσα στήν καρδιά τοῦ καθενός, καί δέν μιλάει σέ κανέναν, ἂν πρῶτα δέν τοῦ ἐκφράσουμε ἐμεῖς τή λαχτάρα νά τόν ἀκούσουμε: «Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω» (Ματθ. 13, παραβολή τοῦ σπορέως). Ὁ Χριστός, στόν Σταυρό, τάχθηκε μέ τό μέρος τοῦ ἀνθρώπου, ἀπό τότε δηλώνει τήν ἀγάπη του γιά τόν ἄνθρωπο καί τοῦ ζητᾷ τήν ἀγάπη του, ἀπαλλάσσοντάς τον ἀπό ὅποιανδήποτε ὀφειλή ἀνταλλακτικοῦ τύπου.

Γιά ὅλα αὐτά μιλοῦσε ὁ Γέροντας Σωφρόνιος, ὄχι μέ γλώσσα ἀφηρημένη, ἀπόμακρη. Λάτρης τοῦ χειροπιαστοῦ, δέν μίλαγε ποτέ στόν ἄέρα, ὅλα τά ἔθετε σέ δοκιμασία μέσα στήν ἴδια του τή ζωή, γι' αὐτό καί δέν χρειάζεται μεσολαβητές, ὅ,τι εἶχε νά πεῖ τό εἶπε μέ τό λόγο του, προφορικό καί γραπτό. Ὡς ἀληθινός στοχαστής, εἶναι, θά τολμοῦσα νά πῶ, δέντρο, πού μπολιάστηκε μέ ὅλα κι ὁμως ἔμεινε αὐτός πού ἦταν.

Γεγονός εἶναι ὅτι, σέ κάποια στιγμή νεανικῶν ἀμφισβητήσεων, στράφηκε στόν διαλογισμό τῆς φιλοσοφίας τῶν ἀνατολικῶν θρησκειῶν καί αὐτό ἔχει καταγραφεῖ, ἀπό τούς ἐπικριτές του, στά ἀρνητικά του. Ὑποχρεωτικά, ἡ στροφή του αὐτή δέν καταγράφεται στά πλήν του. Μιά δεύτερη ἀνάγνωση καί ὄχι ἐπιφανειακή, ἐπιδερμική θεώρηση ὀδηγεῖ στό ἀντίθετο μᾶλλον συμπέρασμα. Πρῶτον τό νεαρό τῆς ἡλικίας του: «Ἀμαρτίας νεότητός μου καί ἀγνοίας μου μή μνησθῆς», (Ψάλ. 24-7) δικαιολογεῖ, τίς αὐτοῦ εἰδους, ἰδεολογικές ἀκροβασίες, ἰδιαίτερα, σέ ἐποχές, ὅπως ἐκείνη πού ἔζησε ὁ π. Σωφρόνιος τή νεότητά του, πού οἱ ἀξίες, οἱ ὁποῖες, σέ συνθῆκες κανονικές, λειτουργοῦσαν ὡς προχώματα ἀναστολῆς, ἔχουν ξεπέσει, ἡ παράδοση παρακμάζει καί τό συναίσθημα ἐκπίπτει.

Τέτοιες ιστορικές καμπές εὐνοοῦν τή γέννηση ἀκραίων φαινομένων καί συμπεριφορῶν, παραμερίζουν τήν κριτική, τόν αὐτοέλεγχο καί τότε ἡ προσκόλληση σέ δόγμα, σέ κόμμα, σέ ποδοσφαιρική ομάδα μπορεῖ νά λειτουργήσῃ ὡς κανάλι διοχέτευσης τῆς φόρτισης τῶν νέων, ὡς λαβύρινθος πού τούς ἀπομακρύνει ἀκόμη περισσότερο ἀπό τό νόημα ὑπαρξῆς πού ζητοῦν.

Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐνασχόλησή του αὐτή δέν σημαίνει ὅτι ἀπέρριπτε τόν Θεό, ἐφ' ὅσον, στόν ὑπερβατικό λογισμό δέν ἤρρε τό ἀνώτερο, πού ζητοῦσε. Αὐτό, τό ἀνώτερο, τό ἤρρε στό κεφ. 3, 14 τῆς Ἑξόδου, στήν ἀποκαλυπτική ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ στόν Μωυσή, στό ὄρος Σινᾶ, ὅταν ὁ Μωυσῆς, ἀφοῦ ἔλαβε τήν ἐντολή ἀπό τό Θεό νά βγάλει τούς Ἰσραηλίτες ἀπό τή γῆ τῆς Αἰγύπτου, ρώτησε τόν Θεό τί θά ἀπαντήσῃ στόν λαό του, ὅταν τόν ρωτήσουν ποιό εἶναι τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀπεσταλμένος: «Καί εἶπεν ὁ Θεός πρὸς Μωυσήν λέγων, Ἐγώ εἰμί ὁ ὦν» καί εἶπεν: Οὕτως ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, ὁ ὦν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς». Ἡ λέξη ὦν (= αὐτός πού πράγματι ὑπάρχει) σηματοδότησε καί τή μεταστροφή του, γιατί κατανόησε ὅτι ὁ Θεός εἶναι προσωπικός καί ὡς πρόσωπο-ὑπόσταση εἶναι τό θεμέλιο τοῦ εἶναι. Αποτέλεσμα τῆς μεταστροφῆς του ἡ θεωρία τοῦ Ἀκτίστου φωτός, τό ὁποῖο γνώριζε ἤδη ἀπό τήν παιδική του ἡλικία, μάλιστα ἔχει ἀποκληθεῖ: Ὁ ἅγιος τοῦ Ἀκτίστου φωτός.

Τό Ἀκτιστο φῶς, σύμφωνα μέ τή θεωρία τοῦ π. Σωφρονίου, εἶναι θεϊκή ἐνέργεια, πού, ὅταν ἐμφανίζεται, κυριαρχεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι ὑπάρχει ὁ ζωντανός Θεός, ὁ ὁποῖος ἀπορροφᾷ ὁλόκληρο τόν ἄνθρωπο. Εἶναι μιά αἰσθηση νοερή ὄχι λογική, αἰσθηση, ἡ ὁποία μεταφέρει τόν ἄνθρωπο σέ ἄλλον κόσμο, ὅμως τόσο γαλήνια, ὥστε αὐτός δέν ἀντιλαμβάνεται πότε ἀκριβῶς τοῦ συνέβη αὐτό ἀλλά καί δέν ξέρεי ἂν βρίσκεται στό σῶμα του ἢ ἔξω ἀπ' αὐτό. Καί συμβαίνει τό ἐξῆς παράδοξο: Ἐνῶ, δηλαδή, ἀπό τή μιά, ἀποκτᾷ βαθειά ἐνεργητική συνείδηση, ἀπό τήν ἄλλη, λησμονεῖ τόν ἑαυτό του καί τόν κόσμο, βλέπει, μέ τό Πνεῦμα, τόν Ἀόρατο, βρίσκεται ὅλος κοντά του. Θά μπορούσε κανείς, πολύ εὐστοχα, νά χαρακτηρίσῃ αὐτήν τήν αἰσθηση: Ἀῦλη αἰσθηση τοῦ αὐλου.

Ἐφ' ὅσον, λοιπόν, εἶναι θεϊκή ἐνέργεια, εἶναι τελείως διαφορετικό ἀπό τό φυσικό φῶς, πού εἶναι εἰκόνα τοῦ θεϊκοῦ καί ὁ Θεός, ὄντας φῶς στό ὁποῖο: «Σκοτία οὐκ ἔστιν οὐδεμία» ἐμφανίζεται σ' αὐτό τό φῶς ὡς φῶς. Μέ τή βοήθεια τοῦ Ἀκτίστου φωτός, ἀποκαλύπτεται στόν ἄνθρωπο ὁ πνευματικός κόσμος, οἱ πνευματικοί δρόμοι, οἱ ὁποῖοι, χωρίς τήν ὑπαρξή του, εἶναι ἀθέατοι, φωτίζεται ὁ

ἥλιος. Φέρει μέσα του τήν αἰώνια ζωή καί τή θεία ἀγάπη ἢ μᾶλλον τό ἴδιο εἶναι ἡ αἰώνια ζωή καί ἡ θεία ἀγάπη.

Στήν ἐρώτηση: Πῶς ἀντιλαμβάνεται ὁ ἄνθρωπος τό Ἄκτιστο φῶς μέ τήν πείρα του, ὁ Γέροντας ἔδωσε τήν ἐξῆς ἀπάντηση: Ὅταν ὁ Θεός ἐμφανίζεται μέσα σέ πολύ δυνατό φῶς, τότε ὁ ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται ὅτι αὐτός, πού φανερώνεται εἶναι ὁ Παντοκράτορας, ὁ Κύριος, ὁ Δημιουργός. Στήν περίπτωση ὁμως πού κάποιος ἔχει συγκεχυμένη θεωρία τοῦ φωτός καί δέν εἶναι ἀκόμη σέ θέση νά ἐκτιμήσει, ξεκάθαρα, πῶς τό φῶς πού θεωρεῖ εἶναι διαφορετικῆς ὑφῆς ἀπό τήν ψυχή του, τότε, ἡ θά ἀφεθεῖ, πλήρως, στήν πείρα τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀξιώθηκαν αὐτῆς τῆς θεωρίας ἡ ἡ, ἀπό ἕνα σημεῖο καί μετά, ἐπανάληψη τῶν ἐπισκέψεων καί τῶν ἄρσεων τῆς Χάριτος, θά τοῦ ὑποδείξει ἂν πρόκειται γιά τήν ἄκτιστη θεία ἐνέργεια ἢ γιά τή φυσική ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅσο διαρκεῖ ἡ ὄραση ἡ καί ἀμέσως μετά ἀπ' αὐτήν, ἡ ψυχή εἶναι πλημμυρισμένη ἀπό τή γαλήνη καί τή γλυκίτητα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπό κάθε λογῆς ἐπιθυμίες, ἀκόμη καί αὐτῆς τῆς ἰδίας του τῆς ζωῆς, ἀφοῦ σύρεται πρὸς τόν Χριστό, στόν ὁποῖο δέν ὑπάρχει οὔτε ἀρχή οὔτε τέλος, οὔτε σκοτάδι οὔτε θάνατος, σύρεται, δηλαδή, πρὸς τό ζωντανό ἄπειρο. «Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν καί ἡ ζωὴ ἦν τό φῶς τῶν ἀνθρώπων καί τό φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καί ἡ σκοτία αὐτό οὐ κατέλαβε» (Ἰωάν. 1, 4-5). Αὐτός ἦταν ἡ ζωὴ καί ἦταν ἡ ζωὴ αὐτή τό φῶς γιά τοὺς ἀνθρώπους, τό φῶς αὐτό ἐλαμψε μέσα στοῦ κόσμου τό σκοτάδι, μὰ τό σκοτάδι δέν τό δέχτηκε.

Καί συνεχίζει ὁ Ἰωάννης: Ὁ Θεός ἔστειλε ἕναν ἄνθρωπο, τόν Ἰωάννην, αὐτός ἦλθε ὡς μάρτυρας γιά νά κηρύξει ποιός εἶναι τό φῶς... δέν ἦταν ὁ ἴδιος τό φῶς, ἦλθε ὁμως γιά νά πει ποιός εἶναι τό φῶς (Ἰωάν. 1, 6-8). Ὁ Λόγος, «Ἦν τό φῶς τό ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον» (Ἰωάν. 1, 9).

Ὅσον ἀφορᾷ στό θέμα τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει ὅλες τίς ἐκφάνσεις τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ καί ὄχι μόνον τοῦ προτεσταντικοῦ, ὅπως πολλοί ὑποστηρίζουν, κίνηση πού ἐμφανίστηκε τόν 20όν αἰ., ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μπῆκε στό προσκήνιο, ἐφ' ὅσον ἡ παρουσία της ἀπλώνεται σέ ὅλον τό σύγχρονο κόσμο, μέσῳ τῶν οἰκουμενικῶν ἐκδηλώσεων. Εἶναι, λοιπόν, αὐτονόητο ὅτι πρέπει νά ἐντάξουμε τήν οἰκουμενική δραστηριότητα στά εὐρύτερα πλαίσια τῶν θεολογικῶν διεργασιῶν καί ἐπαφῶν καί ὄχι μόνον στά

στενά ήθικά, ιδεολογικά και θρησκευτικά όρια του Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν.

Ο οίκουμενισμός, ως κίνηση, συγκινεί τις ευαίσθητες χριστιανικές ψυχές και ανταποκρίνεται στους μύχιους πόθους τους, γιατί προβάλλει ως σκοπό της τήν ενότητα του κατακερματισμένου χριστιανικού κόσμου.

Όμως αυτό τό ένωτικό όραμα μπορεί νά υλοποιηθεῖ μόνο μέ τήν ενέργεια του αγίου Πνεύματος, όταν αυτό συναντήσει μετάνοια και ταπείνωση και όχι μέ τις ανθρώπινες, κυρίως, προσπάθειες, πού διακηρύσσει ό οίκουμενισμός.

Έδω και 150 περίπου χρόνια, έχουν ξεκινήσει προσπάθειες, εκδηλώσεις, διάλογοι θεολογικοί, πολιτικοί και οίκουμενικοί, προκειμένου νά έπιτευχθεῖ ή ένωση τών θρησκειών και τών χριστιανικών αίρέσεων σέ μία ποίμνη: «Ἵνα πάντες ὡσιν έν, καθώς ήμεῖς» (Ἰωάν. 17, 11) και: «Ἵνα πάντες έν ὡσι, καθώς σύ, πάτερ, ... ἵνα και αυτοί έν ήμῖν έν ὡσιν» (Ἰωάν. 27, 21-22).

Ἡ ἀληθινή Ἐκκλησία εἶναι Μία, Αγία, Καθολική και Ἀποστολική, μοναδική και ανεπανάληπτη, αυτή πού ίδρυσε ό ἴδιος ό Ἰησοῦς Χριστός και ή ἱστορία της εἶναι ἀγνή, καθαρή και ἀμωμη, εἶναι ή Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, πού εἶναι, κυρίως, Ἀποκάλυψη και πού προσεύχεται για τήν ενότητα του κόσμου. Εἶναι μοναδική και ανεπανάληπτη, γιατί, μέσα σ' αυτήν, οἱ πιστοί ζοῦν τό Μυστήριο του Σταυροῦ και τῆς Ἀνάστασης.

Ἡ ἀλήθεια τῆς ὀρθόδοξης παράδοσης τῆς Ἐκκλησίας μας ἐδράζεται στή θεά του Ἀκτίστου φωτός, στήν ἄσκηση, στήν ἐσωτερική γαλήνη και πληρότητα, στήν αἴσθηση τῆς Θείας Χάριτος κατά τή διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας, στήν ἱερό ήσυχία και προσευχή. Όλα αυτά, ό π. Σωφρόνιος, τά πραγματεύεται στά σημαντικά συγγράμματά του, σημαντικά, τόσο ἀπό θεολογική σκοπιά, κυρίως όμως ἀπό τήν πλευρά τών ἐμπειριῶν του και τῆς ἐκφρασης του φρονήματος τῆς Ἐκκλησίας.

Έργογραφία του Γ. Σωφρονίου:

1) Ἅγιος Σιλουανός ό Ἀθωνίτης, Ἔσσεξ 1995 (Α' ἐκδ. 1973)

2) Ἡ Ζωή Του ή Ζωή μου (Θεσ/ νίκη, 1977)

- 3) *Ὁψόμεθα τόν Θεόν καθώς ἐστι*, Ἔσσεξ 1985
- 4) *Περί Προσευχῆς*, Ἔσσεξ 1991
- 5) *Περί Πνεύματος καί Ζωῆς*, Ἔσσεξ 1992
- 6) *Ἀσκήσις καί Θεωρία*, Ἔσσεξ 1996
- 7) *Ἀγώνας Θεογνωσίας*, Ἔσσεξ 2004
- 8) *Γράμματα στή Ρωσία*, Ἔσσεξ 2009.

Στά κεφ. 91-92 τοῦ **Ἀγώνα Θεογνωσίας**, ὁ Γέροντας, ἀφοῦ κάνει λόγο γιά τούς πλανημένους, ἀναφέρει: «Ἐπιθυμῶ, κλείνοντας νά πῶ παρενθετικά: Θά ἤθελα καί γι' αὐτό προσεύχομαι, ἐσεῖς νά μήν πλανηθεῖτε μέ ὅλα αὐτά, ἀλλά νά πιστεύετε, ἀκράδαντα, μέ τήν καρδιά καί μέ τό νοῦ, ὅτι ὑπάρχει, πάνω στή γῆ, ἐκείνη ἡ Μία, Μοναδική καί Ἀληθινή Ἐκκλησία, πού ἱδρυσε ὁ Κύριος. Αὐτή διατηρεῖ ἀλώβητη καί ἀκέραιη τή διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ καί ὄχι ξεχωριστά μέλη της, κατέχει τό πλήρωμα τῆς γνώσεως καί τῆς Χάριτος καί εἶναι *ἀλάθητη*».

Κάθε του λέξη, κάθε μας συνάντηση, δέν θά μπορούσα νά τίς χαρακτηρίσω διαφορετικά, ἀποτελοῦσε κι ἕνα ὁδόσημο πρὸς τήν κατεύθυνση αὐτοῦ πού θά θέλαμε νά εἴμαστε – κι ὄχι αὐτοῦ πού εἴμαστε – χωρίς ὅμως νά βιάζουμε τόν ἑαυτό μας. Μέ τά ἔργα του, μᾶς χάρισε τήν εὐκαιρία νά ξαναζήσουμε τό: «Μία ποιμνίη, ἕνας ποιμνίη».

Ἡ στροφή του στόν πηγαῖο καί σταθερό δυναμισμό τῆς χριστιανικῆς πνευματικότητος γιά τή μορφοποίηση τῆς εἰκόνας μιᾶς ἀνανεωμένης εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας ἦταν ὁ καρπός ἑνός ὠριμου καί κριτικοῦ διαλογισμοῦ μέ σαφεῖς ἀποστασιοποιήσεις ὄχι μόνον ἀπό τίς συγκεκριμένες ἐκκλησιαστικές ἢ ὁμολογιακές ἐκφράσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλά ἐπίσης κι ἀπό τίς λαθεμένες τους ἐπιλογές στήν κοινωνική πράξη.

Τό ὄραμά του γιά μιά καινούρια καί ἀνανεωμένη χριστιανική κοινωνία κτίσθηκε σταδιακά μέ τή συνεχή ἐμβάθυνση ὄχι μόνο στό πνευματικό περιεχόμενο τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἀλλά καί στόν ἤδη ὁρατό κίνδυνο τῆς μετάπτωσης τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν σ' ἕναν πρωτόγονο ἢ ἀπολίτιστο παγανισμό.

«Τείνουν», ἔλεγε, «νά ὀνομάσουν τήν ἐποχή μας μεταχριστιανική. Ἐγώ, προσωπικά, στά ὄρια τῶν γνώσεών μου περί τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου καί τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἔχω πεισθεῖ ὅτι ὁ Χριστιανισμός, στίς αὐθεντικές του διαστάσεις, οὐδέποτε, μέχρι τώρα, ἐγινε δεκτός ἀπό τή μεγάλη μᾶζα, ὡς ὠφείλε. Κράτη εἶχαν τήν ἀξίωση νά ὀνομάζονταί χριστιανικά καί οἱ λαοί αὐτῶν ἔφεραν προσωπεῖο εὐσεβείας, ὁμως τή δύναμη αὐτῆς ἤρνούντο. Ἐξῆσαν καί ζοῦν ἐθνικῶς. Ὅσο κι ἂν φαίνεται παράδοξο, ἀκριβῶς οἱ χριστιανικές χώρες κρατοῦν, ἐπί αἰῶνες, τό μέγιστο μέρος τῆς οἰκουμένης στά σιδηρά δεσμά τῆς δουλείας. Στήν παροῦσα κρίση τοῦ Χριστιανισμοῦ, μέσα στίς λαϊκές μᾶζες εἶναι τελείως δικαιολογημένο νά διακρίνουν αὐτές τήν ἐξέγερση τῆς φυσικῆς συνείδησης ἐναντίον ἐκείνων τῶν διαστροφῶν στίς ὁποῖες ὑποβλήθηκε ἡ εὐαγγελική διδαχή στήν ἱστορική της πορεία». Καί ἀναρωτιέται: «Ἡ παρατηρούμενη σέ ὅλον τόν κόσμο πνευματική κρίση δέν εἶναι, ἄραγε, προετοιμασία πρὸς μία μεγάλη ἀναγέννηση;». Καί, γιά νά μήν ἀφήσει τόν ἄνθρωπο μέσα στήν ἀπελπισία του, συμπληρώνει: «Καί αὐτό εἶναι δυνατόν νά ἔλθει σάν ἰσχυρή πλημμύρα, σάν ἐκτυφλωτική ἀστραπή στό σκότος του μεσοντυκτίου».

Ὁ Γ. Σωφρόνιος, ἐδῶ καί 27 χρόνια σώπασε! μέσα ὁμως ἀπό τή σιωπή του, λέει πολλά, τά ὁποῖα μπορεῖ ν' ἀκούσει ὁ καθένας, πού συντονίσθηκε μαζί του, πού μπορεῖ νά διακρίνει τά σημάδια καί τούς ἤχους τῆς σιωπῆς.

Θα ἤθελα νά ολοκληρώσω τις σκέψεις μου, σχολιάζοντας το βιβλίο του «Αγώνας Θεογνωσίας», αφού το κύριο πρόσωπο του πονήματος αυτού είναι ο Δαυίδ Μπάλφουρ, τον οποίο γνώρισα, γίναμε φίλοι και κάποτε αλληλογραφούσαμε. Δυστυχώς δεν έχω μαζί μου τις επιστολές του αυτές. Ελπίζω, μελλοντικά, να τις εκδώσω. Παρ' ὅλο που ἦταν μεγαλύτερός μου στην ηλικία ο Δαυίδ Μπάλφουρ, 43 ολόκληρα χρόνια ἦταν ἡ διαφορά ηλικίας μας, μπορέσαμε και βρήκαμε τρόπο επικοινωνίας πρῶτα πνευματικά, αφού γνωριζόμαστε κι οι δυο μας με τον Γέροντα Σωφρόνιο.

Φοιτητής στην Οξφόρδη από το 1972 ως το 1976. Καθηγητής και υπεύθυνος της Διδακτορικής μου διατριβής, ο τότε νεαρός Καθηγητής και προϊστάμενος του ιερού ναού της Αγίας Τριάδος Οξφόρδης, ο π. Κάλλιστος Ware, σήμερα

μητροπολίτης Διοκλείας του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Υπηρετούσα τότε στο ιερό και βοηθούσα τον π. Κάλλιστο.

Ήδη είχα σχέσεις με τη Μονή στο Έσσεξ, όπου με εξομολογούσε ο π. Σωφρόνιος από τον χρόνο που έφθασα στην Αγγλία, δηλ. το 1966. Ο Γέροντας ήταν ακόμα νέος σχετικά και μπορούσε άνετα, τότε, να συμμετέχει σ' όλες τις ακολουθίες. Ιστορίες από το Άγιο Όρος και και ιδιαίτερα από τον Άγιο Σιλουανό ήταν κάτι το συνηθισμένο. Έτσι, γνωρίσαμε ανθρώπους και καταστάσεις από διηγήσεις και συνομιλίες με τον Γέροντα. Υπήρχε ήδη το όνομα του Δαβίδ Μπάλφουρ στα βιβλία του γραφείου του Γέροντα, εκεί που συνήθως μας εξομολογούσε. Το όνομα αναφερόταν συχνά όχι όμως και προσωπικά δηλ. δεν είχαμε την ευκαιρία να τον γνωρίσουμε εκεί. Γνωρίζαμε μόνο περί του προσώπου γενικά.

Στην Οξφόρδη, μια Κυριακή ήρθε να εκκλησιασθεί ένας κύριος, προχωρημένης ηλικίας, άγνωστος αλλά εντυπωσιακός από τις μετάνοιες τις οποίες έκανε. Έμεινα και τον έβλεπα με πολλά ερωτηματικά, χωρίς να γνωρώ ποιος είναι. Οπότε, σκέφθηκα να ρωτήσω τον π. Κάλλιστο, ο οποίος αυθόρμητα μού είπε: «Είναι ο περίφημος Δαβίδ Μπάλφουρ!» Καταλαβαίνει κανείς πώς αισθάνθηκα. Ζήτησα αμέσως από τον π. Κάλλιστο να με συστησει κι αυτό έγινε αμέσως. Εκείνος βέβαια εντυπωσιάστηκε πώς ένας νέος Έλληνας τον γνώριζε. Συστηθήκαμε κι αμέσως με κάλεσε να μου κάνει το τραπέζι σ' ένα εστιατόριο της Οξφόρδης. Στις συζητήσεις που είχαμε, άκουσε κι αυτός από αυτά που άκουσα από τον Γέροντα Σωφρόνιο αλλά κι από εφημερίδες της τότε εποχής, επειδή συνδέθηκε το όνομά του με την Ελληνική Βασιλική οικογένεια αφού μερικά από τα μέλη εξομολούντο κοντά του, κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του στον «Ευαγγελισμό» Αθηνών. Προσωπικά μ' ενδιέφερε η σχέση του με τον Άγιο Σιλουανό και τον Γέροντα Σωφρόνιο.

Τι είναι εκείνο που μ' εντυπωσίασε για τα δεδομένα της εποχής που έζησαν και οι δύο Γέροντες όταν γνώρισαν τον νεαρό Δαβίδ Μπάλφουρ στο Άγιο Όρος. Ο ίδιος ήταν μοναχός Ρωμαιοκαθολικός από το γνωστό Μοναστήρι του Βελγίου, γνωστό σαν Σιεφτόν. Το επισκέφτηκα όταν ήμουν φοιτητής. Εκείνο που μ' εντυπωσίασε πιο πολύ ήταν η προσπάθεια και των δύο να τον φέρουν στην ορθή πίστη για να σωθεί. Μια προσπάθεια που έδειχνε πόση σημασία έδειχναν και οι δυο τους για να σώσουν έστω μια ψυχή. Και δεν ήταν εύκολο. Εκείνος ήταν ακόμα φανατικός Καθολικός αλλά όμως έψαχνε να βρει κάποιο στήριγμα, κάποια πίστη, ένα σωσίβιο που να μπορούσε, να είναι βέβαιος, ότι ακολουθούσε

την ακριβή και αληθινή πίστη. Οι δύο Γέροντες αγωνίστηκαν και ίσως να κατέβαλαν υπεράνθρωπες προσπάθειες.

Στο τέλος φυσικά τα κατάφεραν, αν και συνέβησαν γεγονότα που τους στενοχώρησαν. Αυτοί φυσικά αγωνίστηκαν με όλα τα μέσα που διέθεταν να σώσουν έναν άνθρωπο που ταλαιπωρείτο κι έψαχνε να βρει την αλήθεια. Και τα έκαναν όλα, χωρίς καμιά προβολή. Αγωνίστηκαν μαζί του και τέλος τον έπεισαν. Έτσι άλλαξε πορεία. Η συναναστροφή του μαζί τους ήταν μια όαση μέσα στην έρημη καρδιά του. Έτσι μπόρεσε, στο τέλος, να αναφωνήσει «Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ, επιστρέψατε προς με, λέγει Κύριος των δυνάμεων».

Οπωσδήποτε το βιβλίο «Αγώνας Θεογνωσίας» είναι αποκαλυπτικό και δίνει απαντήσεις σε πολύ σοβαρά ζητήματα που απασχολούν τους ανθρώπους μας, την Εκκλησία μας και την κοινωνία μας.

Η ανάμειξη των δύο συγχρόνων Αγίων στη ζωή του Δαβίδ Μπάλφουρ μάς ανοίγει καινούριους ορίζοντες, αφού βλέπουμε ότι και οι δύο τους άνοιξαν τις αγκάλες τους και τον υπεδέχθησαν με τόση αγάπη και στοργή κι ας ήταν αυτός που ήταν. Φυσικά και οι δύο Άγιοι δεν έκαναν κάτι το ξεχωριστό, απλώς εφάρμοσαν το μήνυμα του Ευαγγελίου. Θέλησαν να μας δώσουν ένα μάθημα αποδοχής για τον κάθε άνθρωπο, κάθε φυλής και κάθε γλώσσας. Ανεξάρτητα τι ήταν αυτός που πραγματικά έψαχνε να βρει την αλήθεια και φυσικά η στάση των αγίων τον κέρδισαν και του έδωσαν τη δυνατότητα να αποδεχθεί αυτή την τιμητική πρόσκληση που ελάμβανε από τον ίδιο τον Σωτήρα Χριστό. Γι' αυτό και μένα σ' αυτό τον χώρο που βρίσκομαι, με τον τρόπο τους και τις ενέργειές τους, με δίδαξαν να αποδέχομαι όλους τους ανθρώπους όπως είναι κι ας είναι όποιοι και να 'ναι. Μεγάλη διδασκαλία και όφελος για όλους μας.

Αυτοί οι ταπεινοί και αφανείς ήρωες της πίστεώς μας και άγιοι σύγχρονοι δίνουν ένα οικουμενικό μήνυμα: να αγαπούμε και να δεχόμαστε όλους τους ανθρώπους όπως είναι κι ας είναι αμαρτωλοί.

ΥΓ. Οι φωτογραφίες που δημοσιεύονται είναι της εποχής των σπουδών μου και μετά, όμως τα πρόσωπα έχουν σχέση με τον Γέροντα και Άγιο, τώρα, Σωφρόνιο.

Στις φωτογραφίες διακρίνονται τρία πνευματικά τέκνα του Αγίου Σωφρονίου, ο τότε διάκονος π. Ραφαήλ και ιερομόναχος Κύριλλος που υπήρξαν συμμαθητές

μου στον Άγιο Σέργιο. Επίσης, ο π. Συμεών που ενώ εμείς αρχίζαμε τις σπουδές μας εκείνος τελείωνε.

Στη μαυρόασπρη φωτογραφία ο Γέροντας, σχετικά νέος, μαζί μας στη χιονισμένη αυλή της Μονής τον Ιανουάριο του 1967. Εκτός από μένα, διακρίνονται ακόμα δύο λαϊκοί, οι οποίοι μετά έγιναν μοναχοί: ο αείμνηστος π. Παύλος Εγγλεζάκης και ο Αρχιμανδρίτης Επιφάνιος Ευθυβούλου. Σε μια φωτογραφία περιστοιχίζομαι από τον Ιερομόναχο Κύριλλο και τον νεαρό τότε Αρχιμανδρίτη Ιερόθεο νυν Μητροπολίτη Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου, σε ανύποπτο χρόνο.

Στη φωτογραφία με τον τότε Αρχιμανδρίτη αείμνηστο Δαμασκηνό Χόντο, τον Πρύτανη του Αγ. Σεργίου, Πρωθιερέα Αλέξιο Κνιάζεφ, τον νεαρό διάκονο Ραφαήλ Νόικα από τη Ρουμανία, τον π. Παύλο Εγγλεζάκη (λαϊκό τότε) και Απόστολο Ψυχογιό που είναι τώρα Μητροπολίτης σε μια από τις παλαιοημερολογίτικες παρατάξεις κ.τ.λ.

Υπάρχουν ακόμα πολλές ιστορικές ιστορικές φωτογραφίες της εποχής εκείνης με τον Άγιο Σωφρόνιο αλλά δυστυχώς δεν τις έχω μαζί μου.

Αφού συνέταξα και ολοκλήρωσα τις σκέψεις μου για τον Γέροντα και Άγιο, τώρα, Σωφρόνιο, μέσα από την προσωπική μου εμπειρία, το θέμα δεν εξαντλείται. Υπάρχουν ακόμα πολλά να εκδοθούν από τις ημερολογιακές σημειώσεις μου των ετών 1966 -1993. Θα ήθελα να σημειώσω τη θαυμάσια συμβολή του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιεροθέου με την έκδοση του έργου του «Οίδα άνθρωπον εν Χριστώ» Βίος και πολιτεία του Γέροντος Σωφρονίου του ησυχαστού και θεολόγου – Γ' έκδοση 2008. Πρόκειται για ένα άριστο θεολογικό δοκίμιο, το οποίο πραγματικά παρουσιάζει το πρόσωπο και τη θεολογική και πνευματική μαρτυρία του Αγίου Σωφρονίου από έναν έμπειρο μελετητή και γνώστη του έργου και της βιωτής του. Διάβασα επίσης ότι ο ίδιος ο Σεβ. Μητροπολίτης κ. Ιερόθεος (Εκκλησιαστική Παρέμβαση – Δεκέμβριος 2019) εξέδωσε και δεύτερο βιβλίο μετά την αγιοκατάταξή του, με τον τίτλο «Ο άγιος Σωφρόνιος, ο αγιορείτης και ησυχαστής», το οποίο συμπληρώνει τον πρώτο τόμο. Θα καταλήξω με τους λόγους του Αγίου Ναυπάκτου Ιεροθέου: «ο όσιος Σωφρόνιος πολλούς πυρπόλησε με την καθαρτική χάρη της μετανοίας, την επίσκεψη του θείου φωτός που αποκάλυπτε το εσωτερικό τους σκότος, την σ' άλλους φανερή και σ' άλλους μυστική αποστασία από τον ζωντανό Θεό».

